

INTER POCVLA

1 Nōn solum dē cibō et pōtiōne est sermō convīvārum.
 Iūlius hospitēs suōs dē rēbus urbānīs interrogat: “Quid
 novī ex urbe? Octō diēs iam sunt cum Rōmae nōn fuī,
 nec quisquam interim mihi litterās inde mīsīt. Quam ob
 5 rem nec ipse praesēns nec absēns per litterās quidquam
 cognōvī dē eō quod nūper Rōmae factum est.”

Aemilia: “Nēmō tibi quidquam scrībet dē rēbus ur-
 bānīs, nisi prius ipse epistulam scrīpseris.”

Orontēs: “Opus nōn est epistulās exspectāre, nam
 10 facile aliquid novī per nūntiōs cognōscere potes. Cūr
 nōn servum aliquem Rōmam mittis?”

Iūlius: “Servī sunt malī nūntiī: saepe falsōs rūmōrēs
 nūntiant. Numquam servōs meōs Rōmam mittō.”

Cornēlius: “Quid? Herī quendam servum tuum vīdī
 15 in viā Latīnā. Faciem recognōvī, saepe eum hīc vīdī.”

pōtiō -ōnis *f* = quod
 pōtātur

praesēns -entis
 ↔ absēns

nūntius -ī *m* = is qui
 nūntiat

rūmōr -ōris *m* = rēs ex
 aliīs audīta quae nār-
 rātur

quī-dam, *acc* quen-dam
 (< quem-dam)

ab aliquō quaerere = ali-
quem interrogāre
ali-quī -qua -quod

Midās -ae *m*
quī- quae- quod-dam,
abl quō- quā- quō-dam,
gen cuius-dam
avārus -a -um = cupidus
pecūniae
optāre = cupere

minimē = nullō modō

Bacchus -ī *m*: deus vīnī

quid-quid = omnis rēs
quae

tangere tetigisse tāctum

mūnus -eris *n* = dōnum

im-patiēns -entis < in-
patiēns

quam-ob-rem = cūr

cui: Aemiliae

simul atque = eōdem
tempore quō, cum
primum

Iūlius ā Cornēliō quaerit 'quod nōmen eī sit?'

Cornēlius: "Aliquod nōmen Graecum, putō. 'Midās'
fortasse, nec vērō certus sum. Semper nōmina oblīvīs-
cor, nam mala memoria mihi est."

Orontēs: "Midās est nōmen rēgis, dē quō haec fābula 20
nārrātur: In quādam urbe Asiae ōlim vīvēbat rēx quī-
dam avārus, nōmine Midās, quī nihil magis optābat
quam dīvitiās..."

Iūlius, quī fābulam audire nōn vult, Orontem inter-
pellat: "Nōn Midās" inquit, "sed Mēdus est nōmen 25
cuiusdam servī meī, quī herī..."

Orontēs vērō, minimē turbātus, nārrāre pergit:
"Tum Bacchus deus, quī ob quoddam beneficium rēgī
bene volēbat, "Dabō tibi" inquit "quidquid optāveris."
Statim Midās "Ergō dā mihi" inquit "potestātem quid- 30
quid tetigerō in aurum mūtandī. Hoc solum mihi optō."
Bacchus, etsī rēgem avārum mūnus pessimum optā-
visse cēnsēbat, tamen prōmissum solvit."

Iūlius impatiēns "Tacē, Orontēs!" inquit, "Omnēs
illam fābulam nōvimus." 35

At Aemilia, quae fābulam ignōrat, ab Oronte quaerit
'quamobrem id mūnus pessimum sit?'

Cui Orontēs "Stultē id quaeris" inquit, "Midās enim,
quamquam terram, lignum, ferrum manū tangendō in
aurum mūtāre poterat, fame et sitī moriēbātur, cum 40
cibus quoque et pōtiō, simul atque ā rēge tācta erat,
aurum fieret. Postrēmō rēx miser deum ōrāvit ut mūnus

illud infelix revocaret. Bacchus igitur ei suavit ut in
quodam flumine lavaretur; cuius fluminis aqua, simul
45 atque corpore regis tacta est, colorem aureum accepit."

Iulius: "Hicne finis fabulae est?"

Orontes: "Huius quidem fabulae finis est, sed aliam
fabulam de eodem rege novi. Deus Apollo effecerat ut
Midās aurēs asininās haberet..."

50 Iulius: "Satis est! Fabulās tuās Graecās audire nolu-
mus. Redeāmus ad meum Mēdum servum, quī herī au-
fūgit aliquantum pecūniae secum auferens."

Cornelius: "Quantum pecūniae abstulit?"

Iulius: "Centum circiter sestertiōs. Atque ego illi
55 servō praeter ceteros fidēbam! Posthāc servō Graecō
nulli cōfidam, neque enim fidē meā digni sunt: infidi
et nequam sunt omnēs! In familiā meā ūnum solum
servum fidum esse credō."

11 Hic Aemilia maritum interpellat et "St, Iulī!" inquit,
60 "Noli servum praesentem laudare!"

Iulius Dāvum cōspiciens "Sed is servus adest" in-
quit, "Nolo eum laudare praesentem. Mēdus verō plānē
infidissimus omnium est. Profecto eum verberābō at-
que omnibus modis cruciābō, si eum invēnerō prius-
65 quam Italiam reliquerit. Nisi pecūniam mihi reddiderit,
in cruce figētur!"

Cornelius: "Etiam si adhuc Rōmae latet, difficile erit
servum fugitivum in tantā urbe reperire. Rōmae enim
tot servi sunt quot hominēs liberī."

in-felix -icis ↔ felix

ac-cipere -iō -cēpisse
-ceptum

Apollo -inis m

asininus -a -um < asinus

au- < ab-: au-fugere, au-
ferre
ali-quantum = haud pau-
lum (nesciō quantum)
quantum = quam multum
au-ferre abs-tulisse ab-
lātum

fidere (+ dat/abl)
= credere
cōn-fidere = fidere
fidēs -ei f = animus
fidēs
fidus -a -um ↔ in-fidus

crux

cruciāre = dolōribus
afficere
prius-quam = antequam

crux -ucis f

latēre = sē occultāre,
occultārī
fugitivus -a -um = quī
aufūgit
tot... quot = tam multī
... quam

iuvenis -īs m = vir cir-
citer XXX annōrum
crēdere = putāre

Ovidius -ī m
[I.59]
tot puellās... quot

praemium -ī n = mūnus
quod datur prō bene-
ficiō
re-trahere

statuere -uisse -ūtum

tantum quantum = tam
multum quam
nimius -a -um = nimis
magnum

clēmēns-entis ↔ sevērus

ignōscere (+ dat): alicui
i. = maleficia alicuius
oblīvīscī/nōn pūnīre

ōdisse (perf) ↔ amāre

nec enim umquam =
numquam enim

Aemilia: "Fortasse Rōmam abiit ob amōrem alicuius 70
mulieris. Iuvenis est Mēdus: quid nōn faciunt iuvenēs
amōris causā? Crēdō eum apud puellam Rōmānam la-
tēre."

Orontēs: "Ergō numquam reperiētur, nam vērū est
quod scrīpsit Ovidius in librō quī vocātur 'Ars amandī': 75

Quot caelum stēllās, tot habet tua Rōma puellās."

Iūlius: "Profectō magnum praemium dabō eī quī ser-
vum meum fugitīvum hūc retrāxerit."

Cornēlius: "Quantum pecūniae dabis? Certum prae-
mium statuere oportet." 80

Iūlius: "Tantum quantum ille surripuit."

Orontēs: "Centum tantum sēstertiōs? Sānē nōn ni-
mium praemium prōmittis!"

Aemilia autem marītō suō suādet ut clēmēns sit:
"Nōlī Mēdum cruciāre, sī eum invēneris. Clēmēns estō, 85
mī Iūli! Centum sēstertiū haud magna pecūnia est, ut ait
Orontēs, nec aliud quidquam surripuit Mēdus."

Iūlius: "An cēnsēs eum praemium meruisse quod
manūs abstinuit ā gemmīs tuīs? Nimis clēmētēs sunt
mulierēs: quam facile virīs nēquissimīs ignōscunt! At 90
nostra melior est memoria!"

Aemilia: "Nōvistīne hoc dictum: 'Dominō sevērō tot
esse hostēs quot servōs'? Servī enim dominum clēmen-
tem amant, sevērū ōdērunt."

Iūlius: "Servī mē metuunt quidem, nec vērō ōdērunt. 95
Nec enim umquam sine causā servum pūnīvī. Sum do-

minus iustus. Servus dominum iniustum odit, iustum
et severum metuit, non odit. Ne servus quidem iniuriam
facere oportet, sed necesse est servos infidos aut fugiti-
100 vos severē punire, nec enim quidquam nisi poena se-
vera eius generis servos a maleficiis detertere atque in
officio tenere potest. Neque quisquam me accusabit si
servum meum cruciaverō aut interfecerō, id enim est
ius domini Romani. Servum alienum necare non licet,
105 ut scriptum est in legibus, nec verō ulla lex dominum
vetat servum suum improbum interficere.”

Cornelius: “Nec ulla lex id permittit. Non idem est
permittere ac non vetare. Solō, vir sapiens et iustus, qui
Athēniensibus leges scripsit, nullam poenam statuit in
110 parricidas. Num ideo censēs civi Athēniensi licuisse pa-
trem suum necare?”

Iulius: “Ita sanē non censeō. At quamobrem Solō
nullam poenam in parricidas statuit? Quia nemō Athē-
niensis umquam post hominum memoriam patrem
115 suum occiderat, nec ille vir sapientissimus arbitrābatur
quemquam postea tam inhūmānum scelus facturum
esse. At profectō aliud est patrem suum necare, longē
aliud servum scelestum capite punire, illud enim turpis-
simum scelus, hoc supplicium iustum est. Olim ius erat
120 patri familiās non modo servos, sed etiam liberos suos
interficere. Eius rei exemplum memoratur Titus Man-
lius Torquatus, qui filium suum coram exercitū necari
iussit quia contra imperium patris cum hoste pugnave-

iustus -a -um ↔ in-iustus

in-iuria -ae f = factum
iniustum

nec enim quidquam =
nihil enim
punire < poena -ae f
eius generis servi
= tales servi

ius iuris n (↔ iniuria) =
quod licet et iustum est
lex legis f

vetare ↔ permittere

Solō -ōnis m
sapiens -entis = prudens
et doctus

parricida -ae m = qui
patrem suum occidit
id-eō = ob eam rem

scelus -eris n = grave
maleficium
scelestus -a -um < scelus

capite punire = puniendi
causā interficere
supplicium -ī n = poena
severissima, poena ca-
pitis (: vitae)

coram prp + abl: c. aliquo
= ante oculos alicuius

crūdēlis -e = saevus
atque inhūmānus

vetus -eris = antīquus

in-validus -a -um

necandus/pūniendus -a
-um: vir necandus/pūni-
endus est = virum necā-
rī/pūnīrī oportet

nam-que = nam
mōs mōris *m* = id quod
fierī solet

crucī : in cruce

dēbilis -e ↔ validus

Chrīstiānus -a -um
< Chrīstus; *m pl* quī
Chrīstum adōrant

super + *abl* = dē

ēducāre = (liberōs) alere,
cūrāre, docēre

rat! Sānē pater crūdēlis fuit Mānlius, sed illō suppliciō
sevērissimō cēterī mīlitēs dēterrēbantur nē officium dē- 125
sererent.”

Aemilia: “Nōtum est veterēs Rōmānōs etiam ergā
liberōs suōs crūdēlēs fuisse, nec vērō quisquam hodiē
exemplum sūmit ab illō patre crūdēlissimō.”

Orontēs: “At etiam nunc patrī licet īnfantem suum 130
invalidum in montibus expōnere.”

Aemilia: “Pater quī īnfantem exposuit ipse necandus III
est! Nōne tālis pater tibi vidētur cruce dignus esse?”

Iūlius: “Certē pater tam inhūmānus sevērē pūniē-
dus est, namque īfantēs invalidōs expōnere est mōs 135
antīquus atque crūdēlis. Aliī nunc sunt mōrēs. Vērū
hominem liberum crucī figere nōn est mōs Rōmānō-
rum; id supplicium in servōs statūtum est.”

Aemilia: “Ergō quī īnfantem suum dēbilem ad ferās
expōnī iussit, ipse ad bēstiās mittendus est cum aliīs 140
hominibus scelestīs!”

Orontēs: “...et cum Chrīstiānīs istīs quī quendam ho-
minem Iūdaeum tamquam novum deum adōrant, deōs
veterēs Rōmānōs dēridēt. In convīviīs suis sanguinem
hūmānum bibere solent, ut rūmor est.” 145

Aemilia: “Nōn omnēs vērī sunt rūmōrēs quī afferun-
tur super Chrīstiānīs.”

Fabia: “Nec omnēs īfantēs expositī pereunt. Aliī in
silvīs ab ipsīs ferīs aluntur, aliī inveniuntur ā pāstōri-
bus, quī eōs cum liberīs suis ēducant.” 150

Orontēs: “Sicut Paris, rēgis Priamī filius dēbilis, quī
ā servō rēgis fidō in quōdam monte prope urbem
Trōiam expositus...”

Paris -idis *m*
Priamus -ī *m*: rēx Trōiae

At Cornēlius “Opus nōn est” inquit “vetus exemplum
155 Graecum afferre, cum complūres fābulae nārrentur dē
Rōmānīs puerīs quī ita servātī sunt. Cēterum fābulam
male intellēxistī, nec enim dēbilis fuit Paris nec fidus
servus Priamī, nam rēx eī imperāverat ut Paridem inter-
ficeret, et quidquid dominus imperāvit, servō facien-
160 dum est.”

vetus *m/f/n* (nōm *sg*):
liber vetus
fābula vetus
vīnum vetus

intelligere -lēxisse
-lēctum

servō (*dat*): ā servō

Orontēs: “Ille servus nōn pūniendus, sed potius
laudandus fuit: namque ita Paridem servāvit — eum
quī postea Helenam, fēminam omnium pulcherrimam,
ā marītō Menelāo abdūxit.”

Menelāus -ī *m*: rēx
Spartae
ab-dūcere

165 Paula: “Num tantam iniūriam laudandam esse
cēnsēs?”

Orontēs: “Quod Venus suādet iniūria nōn est! Sānē
laudandus est ille iuvenis quī nōn modo fēminam illam
pulcherrimam abdūcere ausus est, sed etiam mīles for-

senex

170 tissimus fuit quī et multōs aliōs hostēs et ipsum Achil-
lem occīdit.” Hīc pōculum tollit Orontēs et exclāmat:

audēre ausum esse

“Vīvat fortissimus quisque! Vīvant omnēs fēminae
amandae! Gaudeāmus atque amēmus! Iuvenēs sumus
ut Paris, nōn senēs ut Priamus, rēx Trōiānōrum, aut
175 Nestor, dux Graecōrum senex, quī ad nōnāgēsimum
annum vīxit. Quisquis fēminās amat, pōculum tollat et
bibat mēcum! Nunc merum bibendum est!”

fortissimus quisque =
omnēs virī fortēs

senex senis *m* = vir an-
nōrum plūs quam LX
Nestor -oris *m*
nōnāgēsimus -a -um
= xc (90.)

quis-quis = omnis homō
quī

nimium = nimis multum

bibere bibisse

alterum tantum = bis
tantumfunditus (*adv*) = ā fundō
ab ōvō ūsque ad mālā =
ab initio cēnae ūsque
ad finem
fābulārī = loquīēbrius -a -um = quī ni-
mum vīnī pōtāvit

per-īre, comi -eat

bis tantō = bis tantō
magis
nūgae -ārum *fpl* = rēs
stultae
negat 'sē esse' = dīcit
'sē nōn esse'
falsus = quī fallit,
fallāx

Cornēlius: "Tacendum est, nōn bibendum! Iam ni-
mum bibistī. Cēseō tē ūnum tantum vīnī bibisse
quantum nōs omnēs, vel potius alterum tantum!" 180

Orontēs: "Vōs igitur parum bibistis. Numquam ni-
mum huius vīnī bibere possum. Valeat quisquis vīnum
bonum amat! Vīvat Bacchus, deus vīnī! Vīvāmus om-
nēs et bibāmus! Pōcula funditus exhauriāmus!"

Paula: "Iam tacē! Satis est. Nōne tē pudet ita ab ōvō 185
ūsque ad mālā fābulārī? Sānē pudendum est!"

Orontēs autem, simul atque pōculum suum funditus
exhausit, ā Paulā ad Aemiliam versus "Omnēs m-mē
interpellant" inquit, "praeter t-tē Aemilia. Tū t-tam p-
pulchra es quam Helena..." 190

Aemilia: "...et tū tam rūsticus quam Paris, quī inter
rudēs pāstōrēs educātus erat! Numquam mōrēs urbānōs
didicistī, rūstice! Nimium pōtāvistī, ēbrius es. Abstinē
manum ā mē!"

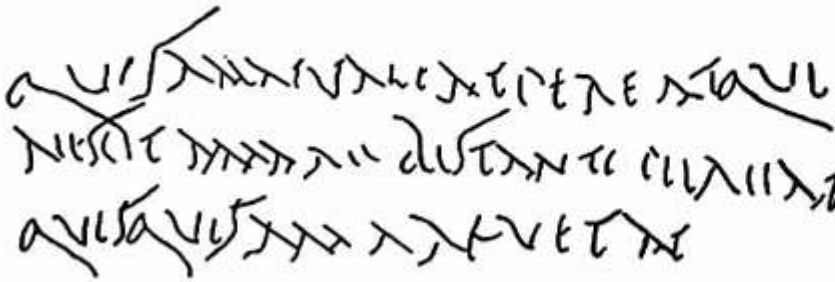
Orontēs iterum pōculum tollēns haec cantat: 195
"*Quisquis amat valeat! Pereat quī nescit amāre!*

Bis tantō pereat quisquis amāre vetat!"

Aemilia: "Nōlumus istās nūgās audire. Ēbrius es!"

Orontēs negat 'sē esse ēbrium' atque in lectō surgēns
aliud carmen super fēminā falsā et infidā cantāre incipit, 200
sed priusquam finem facit, sub mēnsam lābitur!

Duo servī eum ē tricliniō auferunt atque in cubiculō
pōnunt. Tum vestem super eum iam dormientem ster-
nunt.

[QVIS]QVIS AMAT VALEAT PEREAT QVI
 NESCIT AMARE BIS TANTO PEREAT
 QVISQVIS AMARE VETAT

Haec inscriptiō inventa
 est Pompēiis in oppidō
 Campāniae (item imāgō
 canis in pāg. 172 et la-
 byrinthi in pāg. 196 et
 palmae in pāg. 285)

inscriptiō -ōnis *f* = quod
 inscriptum est

205 GRAMMATICA LATINA

Gerundivum

Vir *laudandus*. Fēmina *laudanda*. Factum *laudandum*.

laudand|us -a -um

‘*Laudandus -a -um*’ gerundivum appellātur. Gerundivum est adiectivum dēclīnātiōnis I/II. Cum verbō *esse* con-
 210 iūctum gerundivum significat id quod fieri oportet; is ā quō
 aliquid fieri oportet apud gerundivum significātur *dativō*.

Exempla:

Discipulus industrius magistrō *laudandus* est. Discipulus
 piger reprehendendus et pūniendus est. Tacendum est.

magistrō (*dat*)
 = ā magistrō

215 Lingua Latīna vōbīs discenda est. Vocābula dīligenter scrī-
 benda sunt. Omnia menda corrigenda sunt: addendae sunt
 litterae quae dēsunt, quae supersunt stilō versō dēlendae
 sunt. Quidquid magister imperāvit discipulō faciendum est.

[1] *lauda|nd|us*

[2] *dēle|nd|us*

[3] *scrib|end|us*

[4] *pūni|end|us*

Dominus dīcit ‘ovēs bene cūrandās esse.’

PENSVM A

In hīs exemplīs syllabae quae dēsunt add- sunt:

Mercēs ad diem solv- est. Quī fūrtum fēcit pūn- est. Quid-
 quid dux imperāvit mīlitibus faci- est. Quid magis opt- est
 quam vīta beāta? Ē malīs minimum ēlig- est. In perīculīs
 dēspēr- nōn est. Pater dīcit ‘fīlium pūn- esse, nōn laud-.’

Verba: tangere -isse -um; accipere -isse -um; auferre
 -isse -um; statuere -isse -um; intellegere -isse -um; bibere
 -isse; audēre -um esse.

In exemplīs quae sequuntur vocābula add- sunt.

Vocābula nova:

pōtiō
 rūmor
 memoria
 mūnus
 fidēs
 crux
 iuvenis
 praemium
 poena
 iūs
 lēx
 parricīda
 scelus
 supplicium
 mōs

iniūria
 senex
 nūgae
 praesēns
 avārus
 impatiēns
 infēlix
 asinīnus
 fidus
 infidus
 fugitīvus
 nimius
 clēmēns
 iūstus
 iniūstus
 sapiēns
 scelestus
 crūdēlis
 vetus
 invalidus
 dēbilis
 ēbrius
 nōnāgēsīmus
 optāre
 interpellāre
 aufugere
 auferre
 fidere
 cōnfidere
 cruciāre
 latēre
 retrahere
 statuere
 ignōscere
 ōdisse
 vetāre
 educāre
 abdūcere
 fābulārī
 quidquid
 quisquis
 quantum
 aliquantum
 nimium
 quamobrem
 ideō
 funditus
 priusquam
 namque
 cōram

PENSVM B

Herī Mēdus ā dominō — aliquantum pecūniae sēcum —.
 Mēdus dominum suum nōn amat, sed —. Iūlius, quī eum
 Rōmae — [= occultārī] putat, magnum praemium dabit eī
 quī eum invēnerit — [= antequam] Italiam reliquerit. Iūlius
 dīcit ‘mulierēs nimis — esse ac facile virīs nēquissimīs —.’ —
 dominus imperāvit servō faciendum est. Solō, vir —, Athēni-
 ēnsibus — optimās scrīpsit. Patrem suum necāre — inhūmā-
 num est. Iūlius nōndum — est ut Nestor, sed adhūc — ut
 Paris ille quī Helenam ā marītō —. “— amat valeat!” cantat
 Orontēs, quī — est quod — [= nimis multum] vīnī pōtāvit.

PENSVM C

Quis fuit Midās?
 Quamobrem Midās fame et sitī cruciābātur?
 Cūr Iūlius illam fābulam audīre nōn vult?
 Ubi Cornēlius servum Iūliū vīdit?
 Quantum pecūniae Mēdus sēcum abstulit?
 Estne Mēdus adhūc Rōmae?
 Quid faciet Iūlius sī Mēdum invēnerit?
 Quōmodo hominēs ā maleficiīs dēterrentur?
 Quam fēminam Paris abdūxit?
 Quī hominēs ad bēstiās mittuntur?
 Cūr Orontēs pedibus stāre nōn potest?